

Feiten en Cijfers
van de Nederlandse Agrosector
2005/2006

Colofon

- Uitgave** Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutseweg 73
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
- Redactie** Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Directie Industrie en Handel
- Tekst** Landbouw-Economisch Instituut (LEI)
- Vormgeving** Trossen Los^o grafische communicatie
- Fotografie** Benelux Press
- Productie** IFA Bedrijfsuitgeverij

Meer Informatie?

Infotiek, tel, (070) 378 4062
Internet: www.minlnv.nl/international

November 2005

Inleiding

Wie aan Nederland denkt, denkt vaak ook aan bloembollen, kaas en eieren. En inderdaad, de agrosector is één van de belangrijkste pijlers van de Nederlandse economie. Bloemen, vlees en vleesproducten, groenten en fruit, bier, kaas en andere zuivelproducten, chocolade, zetmeelderivaten en zaden zijn producten die in grote hoeveelheden in Nederland worden geproduceerd en (internationaal) worden verhandeld. Voor het overheidsbeleid voor deze belangrijke sector is het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) primair verantwoordelijk. Het ministerie heeft te maken met ingrijpende maatschappelijke veranderingen, zoals de toegenomen aandacht voor voedsel en voedselveiligheid, dierenwelzijn, het gebruik van de groene ruimte en de gewijzigde opvattingen over de rol en betekenis van de landbouw in de samenleving. Binnen het ministerie is de directie Industrie en Handel de gesprekspartner van de agribusiness, de agrarische handels- en dienstensectoren, de toeleveringssector en de non-food agro-industrie. Met het oog op de gewenste bijdrage van de agrosector aan de Nederlandse economie en werkgelegenheid richt de directie zich op het bevorderen van een duurzame en internationaal concurrerende agribusiness.

In deze brochure wordt inzicht gegeven in de feitelijke ontwikkelingen van de Nederlandse agrosector. Ook komen de andere lidstaten van de Europese Unie aan de orde. De gegevens zijn verzameld door het LEI, onderdeel van Wageningen Universiteit en Research Centre.

Hoofdstuk 1 geeft een beeld van Nederland en zijn bevolking, alsmede de bestuurlijke kant van het geheel. Het hoofdstuk sluit af met een korte beschouwing over de economie. Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de handelsstromen van en naar Nederland, van de producten die worden geëxporteerd en geïmporteerd en van de belangrijkste handelspartners. Hoofdstuk 3 schetst een beeld van de ontwikkelingen in het agrocomplex. De primaire landbouw in Nederland en de Europese Unie, de visserij, de voedings- en genotmiddelenindustrie, de detailhandel, de groothandel en agrologistiek komen hier aan bod. Hoofdstuk 4 behandelt in kort bestek het overheidsbeleid voor de agrosector.

Drs R.P.J. Bol
Directeur Industrie en Handel

Inhoud

1	Nederland	6
	<i>Land en bevolking</i>	7
	<i>Politiek en bestuur</i>	8
	<i>Economie</i>	9
	<i>Betekenis van de agrosector</i>	10
2	Agrarische handel	12
	<i>Ontwikkeling</i>	13
	<i>Samenstelling</i>	14
	<i>Handelspartners</i>	16
3	Ontwikkelingen in de agrosector	20
	<i>Ontwikkelingen land- en tuinbouw</i>	21
	<i>Visserij</i>	32
	<i>Voedings- en genotmiddelenindustrie</i>	34
	<i>Groothandel en agrologistiek</i>	37
	<i>Detailhandel en grootverbruik (foodservice)</i>	38
	<i>Onderwijs, voorlichting en onderzoek</i>	40
4	Overheidsbeleid	42
	<i>Overheidsbeleid</i>	43
	<i>Meer interessante feiten over Nederland</i>	44
	Bijlage: websites	46

1 Nederland

■ Land en bevolking

■ Politiek en bestuur

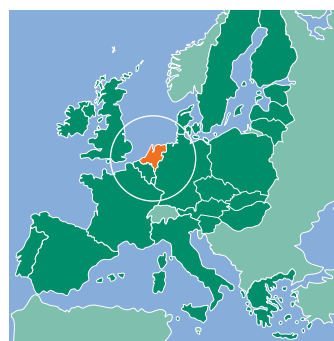
■ Economie

■ Betekenis van de agrosector

Land en bevolking

Nederland behoort met een oppervlakte van circa 41.500 km² tot de kleinere landen van de Europese Unie. Meer dan de helft van de oppervlakte heeft een landbouwbestemming. Circa 8% van de oppervlakte is bebost. Op 1 januari 2005 had Nederland 16,3 miljoen inwoners. De gemiddelde leeftijd is 39 jaar en een kwart van de totale bevolking is jonger dan 20 jaar. De bevolkingsdichtheid, ofwel het aantal inwoners per km² land, bedroeg per die datum 482. Daarmee behoort Nederland tot de dichtstbevolkte landen ter wereld. Nederland telt 7,1 miljoen huishoudens, waarvan 2,4 miljoen eenpersoonshuishoudens. Van de totale bevolking woont circa 18% in zeer sterk stedelijke gebieden en meer dan een kwart in sterk stedelijke gebieden. De hoofdstad van Nederland is Amsterdam met 739.000 inwoners. Rotterdam en Den Haag zijn de op één en twee na grootste steden met respectievelijk 596.000 en 468.000 inwoners. Nederland heeft een multiculturele samenleving. Van de totale bevolking is 3,1 miljoen allochtoon, waarvan 1,7 miljoen niet-westers. Turken, Surinamers en Marokkanen vormen de grootste groep niet-westerse allochtonen. In Nederland is veel druk op de beschikbare ruimte in het landelijk gebied - zoals landbouw, natuur, bos, bedrijventerreinen, kantoren, wonen, vervoer - is dan ook een politieke opgave.

Politiek en bestuur

Nederland is een constitutionele monarchie. Het staatshoofd is H.M. Koningin Beatrix. Als regeringsvorm heeft Nederland een parlementaire democratie. Het parlement bestaat uit twee kamers: de 150 leden van de Tweede Kamer worden gekozen bij algemeen kiesrecht, de 75 leden van de Eerste Kamer worden indirect gekozen door de leden van Provinciale Staten, de 'parlementen' van de twaalf Nederlandse provincies. Deze twaalf provincies omvatten bijna 500 gemeenten. Amsterdam is de hoofdstad, maar de regering zetelt in Den Haag.

Bij de laatste verkiezingen van 22 januari 2003 hebben negen partijen zetels in de Tweede Kamer bemachtigd. Het CDA werd de grootste partij, gevolgd door PvdA, VVD en SP. De minister-president is Jan-Peter Balkenende en de bewindspersoon van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is Cees Veerman.

Vooraf ten aanzien van de agrosector worden behalve door de rijksoverheid, de provincies en de gemeenten ook semi-overheidsfuncties vervuld door de zogenaamde publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties (PBO). Productschappen zoals het Hoofdproductschap Akkerbouw, het Productschap Tuinbouw, het Productschap Zuivel en de Productschappen Vee, Vlees en Eieren bestrijken zowel de primaire productie als de toelevering, handel en verwerking van de betreffende productgroep. De besturen van deze organisaties bestaan uit leden die zijn voorgedragen door representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties.

Nederland is altijd een groot voorstander geweest van internationale samenwerking. Zo behoorde het land in de jaren vijftig tot de zes oprichters van de Europese Gemeenschappen, de voorlopers van de huidige Europese Unie. De Unie telt nu vijftientig lidstaten, met de recente uitbreiding met Midden- en Oost-Europese landen. Nederland is vanzelfsprekend lid van de Verenigde Naties en verder onder meer van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), het Internationale Monetair Fonds (IMF) en de Wereld Handelsorganisatie (WTO).

Economie

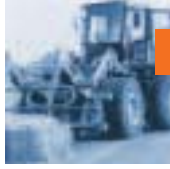
Nederland kent een gemengde markteconomie. Zowel de private als de publieke sector vervullen hierin een belangrijke rol. De economie is sterk op het buitenland gericht. Nederland behoort tot de welvarendste landen van de wereld. Het is een handelsland bij uitstek en ook de financiële en zakelijke dienstverlening staan op een hoog peil. Het behoort met de Verenigde Staten en Frankrijk tot de drie belangrijkste exporteurs van agrarische producten. Nederland heeft een goede infrastructuur.

De haven van Rotterdam behoort wat goederenoverslag betreft tot de grootste ter wereld. Daarmee is Nederland ook een belangrijk transitoland voor allerhande goederen.

Er is nauwelijks sprake van sociale onrust en de arbeidsproductiviteit is hoog. Mede hierdoor hebben veel internationale bedrijven zich in Nederland gevestigd. Het Bruto Binnenlands Product heeft zich tussen 1995 en 2003 goed ontwikkeld en bedroeg in 2003 454 miljard euro. Het volume-indexcijfer van het bruto binnenlands product bedroeg in 2003 121,5 (1995=100), tegenover 116,5 voor de EU-totaal.

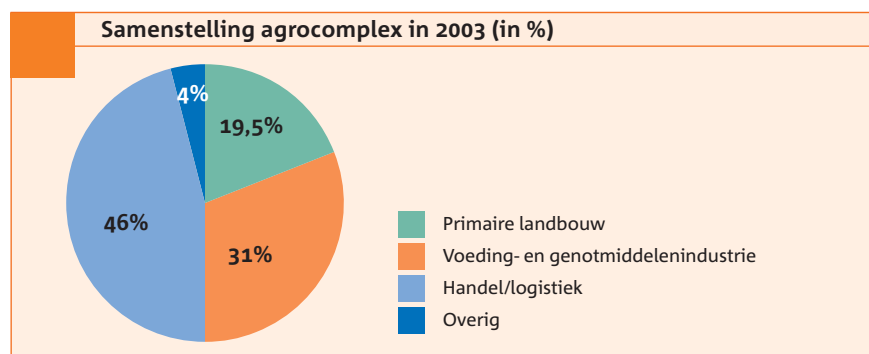
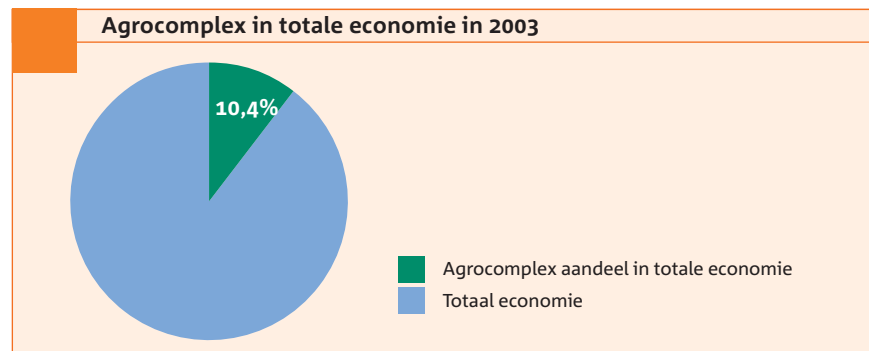
Enkele sociaal-economische kenmerken van Nederland		
Oppervlakte		41.528 km ²
Inwoners per 1 januari 2004		16,3 miljoen
Levensverwachting bij geboorte (2005)		mannen: 76,7 vrouwen: 81,2
Bruto Binnenlands Product (2003)		454 miljard euro
Inkomen per hoofd (2002)		27.466 euro
Inflatie (2004)		1,4%
Werkloosheid (2004)		6,4 %

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Betekenis van de agrosector

De bruto toegevoegde waarde van het totale Nederlandse agrocomplex nam toe van 32,3 miljard euro in 1995 tot 41,6 miljard euro in 2003. Het aandeel van dit agrocomplex in de nationale toegevoegde waarde nam echter af van 12% in 1995 tot 10,4% in 2003. De betekenis voor de nationale werkgelegenheid daalde in de overeenkomstige periode van 11,6% naar 10,1%. De verwerkende industrie had in 2003 met 12,8 miljard euro het grootste aandeel (31%) in de toegevoegde waarde van het agrocomplex. Hiervan had 7,9 miljard euro betrekking op voedingsmiddelenbedrijven die producten produceren op basis van buitenlandse grondstoffen en 4,9 miljard euro op bedrijven waar binnenlandse grondstoffen dienen als basis voor het productieproces.

Bron: LEI

Kerncijfers van het Nederlandse agrocomplex, 1995 en 2003				
	Toegevoegde waarde (mrd. euro)		Werkgelegenheid (1.000 arbeidsjaren)	
	1995	2002	1995	2002
Agrocomplex ^(a)	32,3	41,6	659	650
<i>Aandeel in nationale totaal</i>	<i>12,0%</i>	<i>10,4%</i>	<i>11,6%</i>	<i>10,1%</i>
Hoveniers, agrarische dienstverlening en bosbouw	1,0	1,7	39	43
<i>Aandeel in nationale totaal</i>	<i>0,4%</i>	<i>0,4%</i>	<i>0,7%</i>	<i>0,7%</i>
Agrocomplex, gebaseerd op basis van buitenlandse agrarische grondstoffen:				
<i>Aandeel in nationale totaal</i>	<i>4,1%</i>	<i>4,1%</i>	<i>3,3%</i>	<i>3,2%</i>
Verwerking	5,7	7,9	75	70
Toelevering	2,3	3,1	50	44
Distributie	3,1	5,3	65	97
Agrocomplex, gebaseerd op basis van binnenlandse agrarische grondstoffen				
<i>Aandeel in nationale totaal</i>	<i>7,5%</i>	<i>5,9%</i>	<i>7,6%</i>	<i>6,2%</i>
Primaire productie	8,4	8,1	189	168
Verwerking	3,0	4,9	54	51
Toelevering	6,5	7,6	135	122
Distributie	2,3	3,1	53	56

(a) Gebaseerd op binnen- en buitenlandse agrarische grondstoffen; inclusief hovenierssector, agrarische dienstverlening, bosbouw, cacao, drank en tabak.

Bron: Agrarische input-outputtabel, bewerking LEI

2 Agrarische handel

- Ontwikkeling
- Samenstelling
- Handelspartners

Ontwikkeling

Net als de Nederlandse economie als geheel heeft de agrosector een sterke internationale gerichtheid. Nederland behoort tot de drie belangrijkste exporteurs van agrarische producten in de wereld. De Nederlandse export van agrarische producten had in 2004 een omvang van 49 miljard euro. Dat is 19% van de totale export in dat jaar. Het merendeel van de export is gericht op de Europese Unie. Daarnaast werd er in 2004 ook nog voor 28 miljard euro aan agrarische producten geïmporteerd, met name uit de EU-lidstaten. Nederland neemt een vrij groot deel van de agrarische handel van de Europese Unie voor zijn rekening. Het aandeel in de EU-15-invoer bedroeg in 2003 zo'n 10% en het aandeel in de agrarische EU-15-uitvoer 18%. De verwachting is dat Nederland een sterke positie behoudt waar het gaat om de internationale regiefunctie van import en exportstromen. Anders dan Nederland is de EU netto-importeur van agrarische producten.

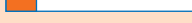

Export agrarische producten (x mrd US\$)

	2000	2003
Verenigde Staten van Amerika	60.0	63.5
Nederland	32.3	45.4
Frankrijk	35.1	43.6
Duitsland	25.3	35.4
Canada	27.4	28.3
Spanje	16.1	24.8
België/Luxemburg	18.3	23.8
Brazilië	13.7	22.0
Italië	15.9	21.3
China	15.2	21.1

Bron: PCTAS (ITC/WTO data)

EU Agrarische handel	Export		Periode 2003	
	EU 15 landen (mrd Euro)		NL-aandeel (%)	
Totale agrarische producten	225		20,0	
Levende dieren	4,4		15,2	
Vlees en vleesbereidingen	23,3		18,6	
waaronder: rundvlees	5,4		24,1	
varkensvlees	7,1		14,0	
pluimveevlees	3,6		25,5	
Melkproducten en eieren	22,5		18,9	
waaronder: melk en room	9,7		14,9	
kaas en wrongel	9,6		19,0	
eieren	1,1		35,3	
Vis, schaal- en weekdieren, en bereidingen	11,5		14,0	
Granen en graanbereidingen	19,9		5,4	
Groenten en fruit	36,0		20,4	
Suiker, suikerwerken en honing	5,7		11,8	
Koffie, thee, cacao, kruiden, en bewerkingen	11,4		19,3	
Diervoeders	7,6		25,1	
Diverse eetbare producten en bereidingen	12,3		17,4	
Dranken	29,1		7,6	
Tabak en tabakswaren	9,0		35,3	
Oliezaden en oliehoudende vruchten	1,6		27,9	
Kurk en hout	8,9		2,5	
Ruwe dierlijke en plantaardige grondstoffen, n.e.g.	11,5		52,9	
Dierlijke oliën en vetten	0,7		11,1	
Vaste plantaardige vetten en oliën	5,9		17,8	
Dierlijke en plantaardige vetten en oliën, bewerkt	1,6		25,2	

Bron: Eurostat en LEI

EU Agrarische handel	Export		Periode 2003	
	EU 15 landen (mrd Euro)	NL-aandeel (%)		
Totale agrarische producten	234,6		10,0	
Levende dieren	3,9		7,7	
Vlees en vleesbereidingen	21,9		8,7	
waaronder: rundvlees	5,4		11,3	
varkensvlees	5,1		5,6	
pluimveevlees	3,5		11,2	
Melkproducten en eieren	19,0		11,3	
waaronder: melk en room	7,9		16,5	
wringel	7,8		5,3	
eieren	0,7		16,8	
Vis, schaal- en weekdieren, en bereidingen	20,3		5,2	
Granen en graanbereidingen	16,0		10,7	
Groenten en fruit	43,8		10,0	
Suiker, suikerwerken en honing	6,4		6,4	
Koffie, thee, cacao, kruiden, en bewerkingen	14,6		14,3	
Diervoeders	10,9		12,0	
Diverse eetbare producten en bereidingen	9,3		8,7	
Dranken	18,2		7,6	
Tabak en tabakswaren	9,3		9,0	
Oliezaden en oliehoudende vruchten	6,4		23,2	
Kurk en hout	13,1		6,7	
Ruwe dierlijke en plantaardige grondstoffen, n.e.g.	10,8		12,5	
Dierlijke oliën en vetten	0,6		12,5	
Vaste plantaardige vetten en oliën	6,7		17,1	
Dierlijke en plantaardige vetten en oliën, bewerkt	1,6		15,0	

Bron: Eurostat en LEI

Samenstelling

De agrarische handel van Nederland kent een veelzijdige samenstelling. De productgroep sierteelproducten en planten vormt het grootste onderdeel van de agrarische export. In 2004 had de export van deze producten een omvang van 7,2 miljard euro. Dat is bijna 15% van de totale export van agrarische producten in dat jaar. Andere belangrijke exportproducten waren in 2004 vlees (5,3 miljard euro), zuivel (4,3 miljard euro), tabaksproducten (3,3 miljard euro) en groenten (3,2 miljard euro). Belangrijke importproducten zijn zuivel, vlees, en fruit, noten en specerijen. Deze drie productgroepen hadden een gezamenlijk aandeel van ruim 25% in de import van agrarische producten in 2004. De ingevoerde producten zijn zowel bestemd voor de industrie als voor directe consumptie.

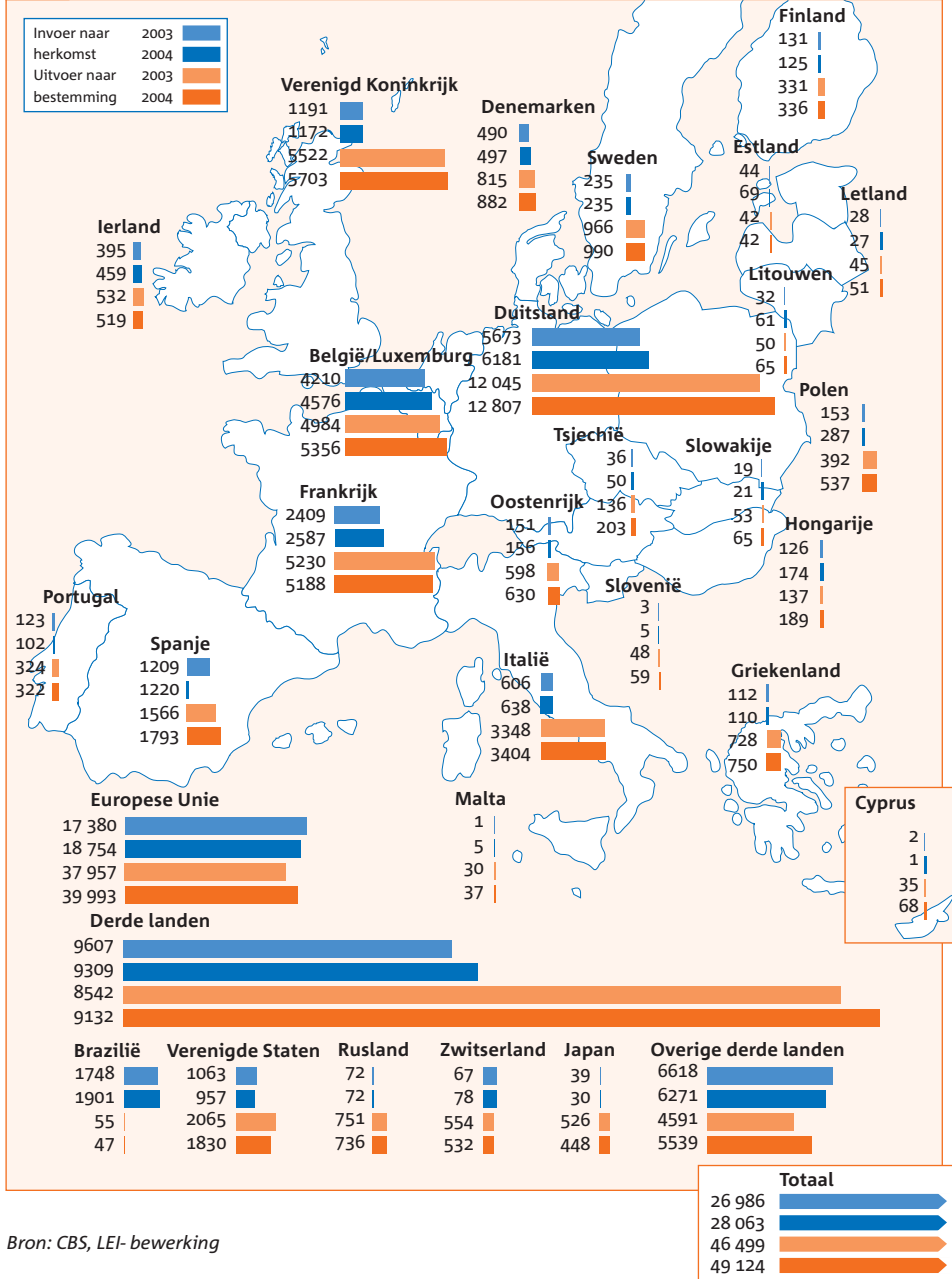

Handelspartners

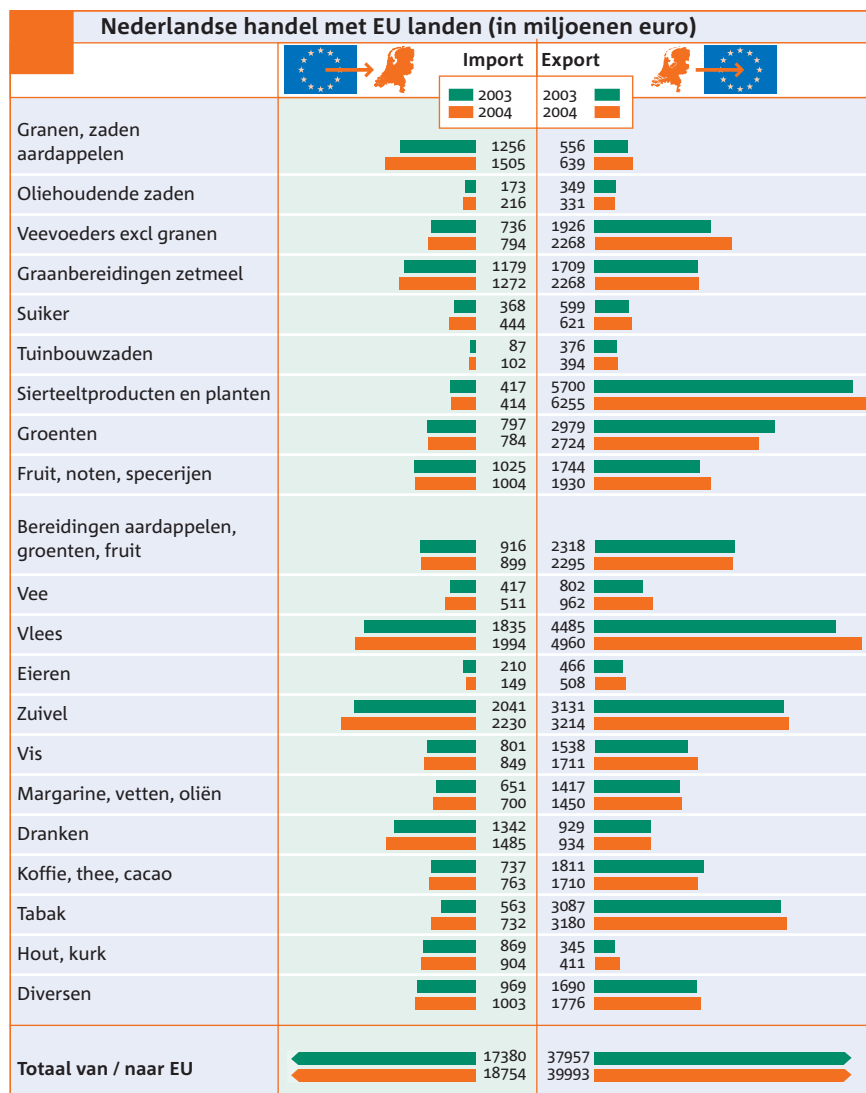
De export van Nederland is voor meer dan 80% gericht op de EU. Duitsland is van oudsher de belangrijkste handelspartner van Nederland. In 2004 werd voor bijna 13 miljard euro aan agrarische producten naar dat land verscheept. Dat is meer dan een kwart van de totale export van agrarische producten in dat jaar. Het betrof vooral sierteelproducten en planten, zuivel, groenten en vlees. Het Verenigd Koninkrijk was in 2004 de op één na grootste afnemer van agrarische producten uit Nederland, gevolgd door België en Frankrijk.

Nederland importeert vooral agrarische producten uit Duitsland, België en Frankrijk. Uit Duitsland komen vooral zuivel, vlees, en granen, zaden, peulvruchten en aardappelen. België is een belangrijke leverancier van vlees en Frankrijk van granen, zaden, peulvruchten en aardappelen.

Nederlandse agrarische handel (mln. Euro)

Bron: CBS, LEI-bewerking

Bron: CBS en LEI

Nederlandse handel met derde landen (in miljoenen euro)			
		Import	Export
			
			
Granen, zaden		111	196
aardappelen		138	198
Oliehoudende zaden		1176	22
		1159	13
Veevoeders excl granen		754	259
		873	320
Graanbereidingen zetmeel		82	651
		104	794
Suiker		32	157
		26	180
Tuinbouwzaden		97	187
		93	223
Sierteeltproducten en planten		674	1024
		666	966
Groenten		124	495
		145	439
Fruit, noten, specerijen		1394	194
		1264	205
Bereidingen aardappelen, groenten, fruit		595	239
		559	323
Vee		21	87
		9	122
Vlees		419	316
		421	354
Eieren		3	46
		3	69
Zuivel		242	1024
		191	1075
Vis		418	360
		380	382
Margarine, vetten, oliën		802	293
		831	325
Dranken		192	1437
		198	1316
Koffie, thee, cacao		1390	686
		1120	799
Tabak		344	147
		329	164
Hout, kurk		403	31
		436	28
Diversen		334	691
		364	837
Totaal van / naar derden landen		9607	8542
		9309	9132

Bron: CBS en LEI

3 Ontwikkelingen in de agrosector

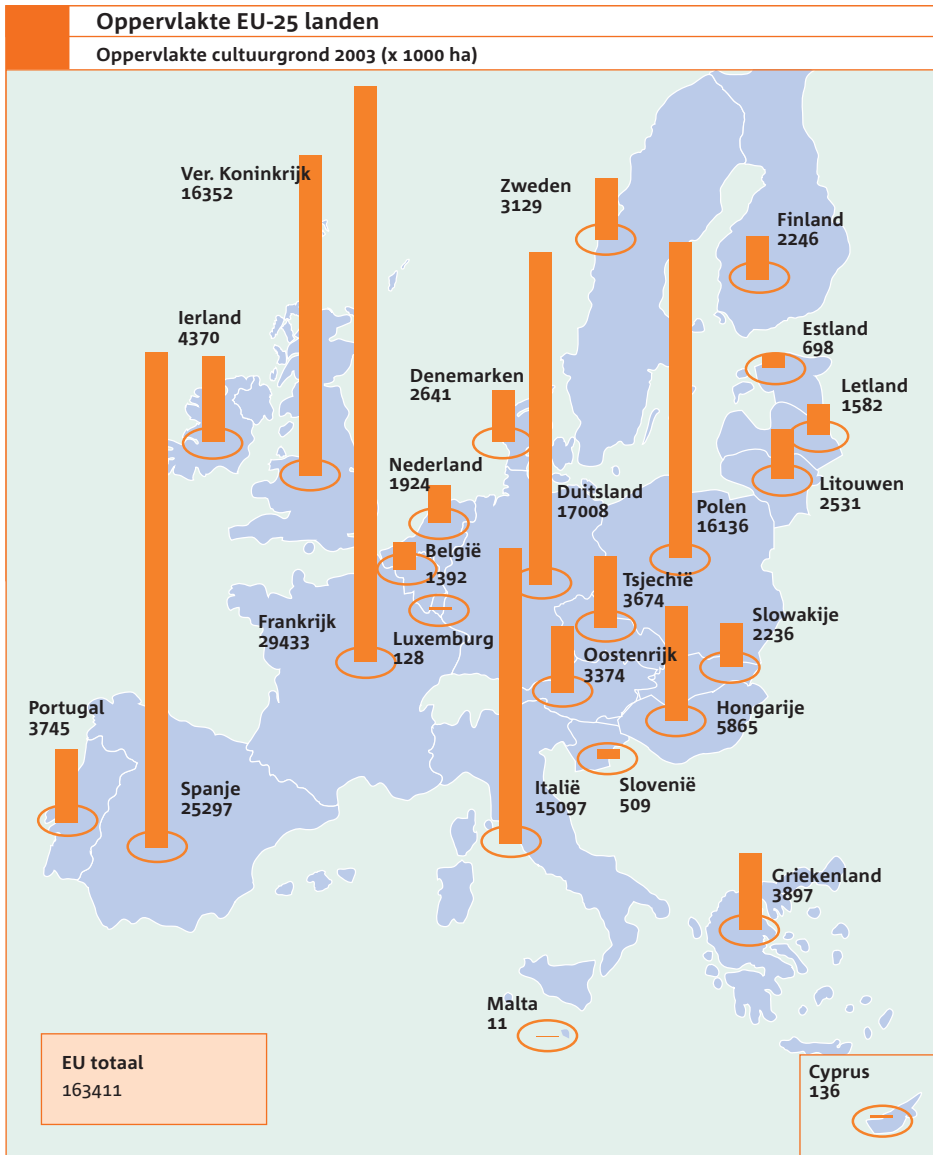
- Ontwikkelingen land- en tuinbouw
- Visserij
- Voedings- en genotmiddelenindustrie
- Groothandel en agrologistiek
- Detailhandel en grootverbruik (foodservice)
- Onderwijs, voorlichting en onderzoek

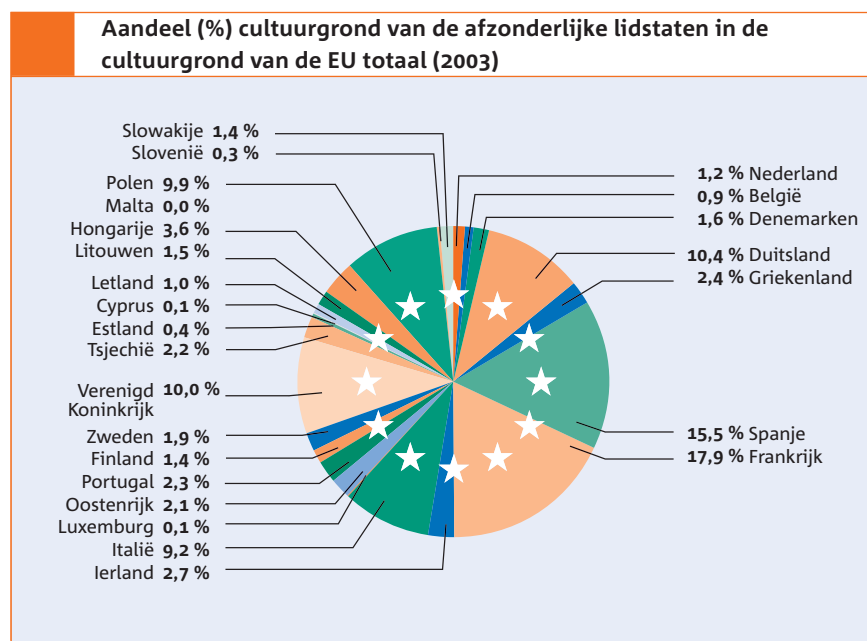
Ontwikkeling land- en tuinbouwbedrijven

Europese Unie

Sinds 1 mei 2004 bestaat de EU uit 25 landen. Toen zijn tien nieuwe landen tot de EU toegetreden. De nieuwe EU-landen hebben een andere opbouw van de economie dan de oude EU-landen. Zo is het aandeel van de landbouw en visserij in de economie van de nieuwe landen gemiddeld tweemaal zo groot. Het belang van de primaire landbouw is echter ook in de economie van de toetreders gering met een aandeel van 4% in het totale Bruto Binnenlands Product. In de oude EU-landen is de financiële en zakelijke dienstverlening de grootste bedrijfstak. Deze sector is bij de toetreders juist minder ontwikkeld. Bij de nieuwe lidstaten zijn de handel, horeca en transport gezamenlijk de grootste bedrijfstak. Dat komt vooral door Polen waar dit veruit de grootste sector is met een aandeel van 29%. De verschillen in de structuur van de economie tussen de nieuwe en oude EU-landen zijn in de afgelopen tien jaar wel een stuk kleiner geworden. Het belang van de landbouw en industrie is sterk afgenomen bij de toetreders, terwijl het aandeel van de diensten is toegenomen.

Bron: Eurostat

Bron: Eurostat

Nederland

De boeren en tuinders vormen een belangrijk onderdeel van het totale agrocomplex. Het aandeel van de primaire productie in de toegevoegde waarde van het totale agro-complex bedraagt circa 20%. Kijken we alleen naar het agrocomplex op basis van binnenlandse grondstoffen, dan is het aandeel van de land- en tuinbouw 35%. Het aantal land- en tuinbouwbedrijven is de afgelopen 50 jaar voortdurend afgenomen. In 1950 telde Nederland nog circa 315.000 land- en tuinbouwbedrijven. Deze afname is de laatste jaren versneld. Halverwege de jaren negentig stopten jaarlijks gemiddeld zo'n 2,5% van alle agrariërs met hun bedrijf. Tussen 2000 en 2004 daalde het aantal bedrijven met ruim 12%. De redenen hiervoor zijn ongunstige bedrijfsresultaten enerzijds en de sterk gestegen prijs voor grond en gebouwen anderzijds.

De sterkste daling in het aantal bedrijven lag in de meest recente jaren bij varkens en pluimveehouders, melkveebedrijven en gecombineerde bedrijven. De teruggang in het aantal bedrijven vertaalt zich niet naar een vermindering van de productie, omdat de productie van de 'wijkers' bijna altijd wordt overgenomen door de 'blijvers'.

Nederland telde in 2004 circa 83.885 agrarische bedrijven. De grootste groep vormen de ruim 22.000 bedrijven met melkvee. Daarnaast zijn er nog circa 20.000 bedrijven met andere graasdieren, zoals vleeskoeien, schapen en geiten. Het aantal akkerbouwbedrijven, die voornamelijk granen, aardappelen en suikerbieten produceren, bedraagt bijna 13.000. De intensieve veehouderij, dus bedrijven met (enkel) varkens of pluimvee, telt circa 5.900 bedrijven. In de opengronds- en glastuinbouw zijn ruim 15.000 bedrijven actief. Tot slot zijn er nog circa 7.800 bedrijven die verschillende productietakken combineren.

Aantal land- en tuinbouwbedrijven in Nederland 1995 en 2004			
Tak	1995	2004	% afname
Akkerbouwbedrijven	14 663	12 627	14
Tuinbouwbedrijven	15 889	10 745	32
w.o. glastuinbouw en champignonsu	10 042	6745	33
Blijvende teeltbedrijven	5750	4572	20
Graasdierbedrijven	54 613	42 266	23
w.o. melkveehouderij	33 023	22 278	33
Hokdierbedrijven	10 414	5900	43
Gewassencombinaties	2484	1700	
Veeteeltcombinaties	4561	1960	57
Gewassen-/veeteeltcombinaties	4828	4115	15
Totaal	113 202	83 885	26

Bron: LEI

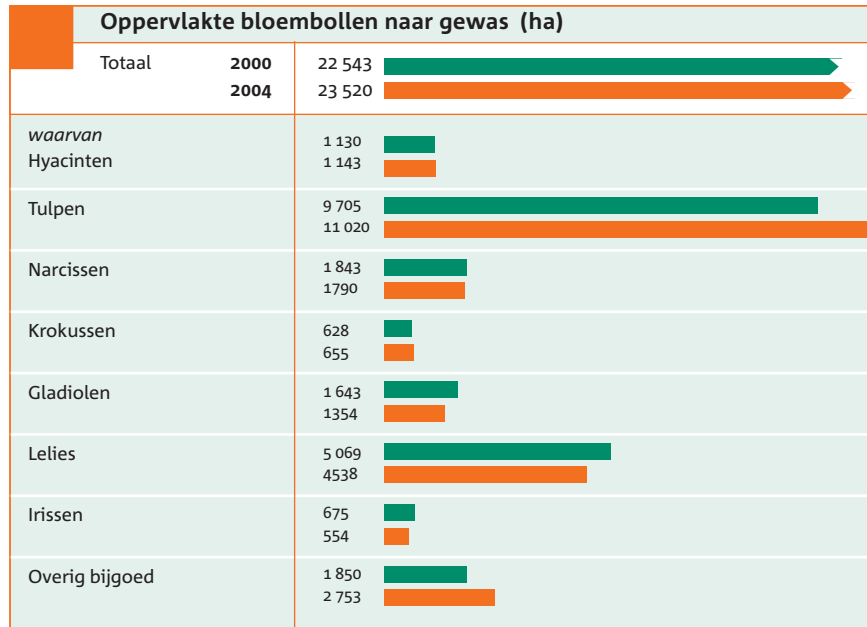
Aantal biologische land- en tuinbouwbedrijven in Nederland, 1995 en 2004			
Tak	1995	2004	% toename
Akkerbouwbedrijven	106	191	80
Tuinbouwbedrijven	122	145	19
Blijvende teeltbedrijven	40	82	105
Graasdierbedrijven	158	600	280
Hokdierbedrijven	12	61	408
Combinaties van bedrijven	83	208	151
Totaal	521	1287	147

Bron: LEI

In tegenstelling tot de jaarlijkse daling van het totaal aantal agrarische bedrijven neemt het aantal bedrijven dat de biologische productiemethode hanteert juist toe. Het aandeel van de biologische agrarische bedrijven in het totaal aantal bedrijven is met 1,5% vooralsnog beperkt.

Oppervlakte akkerbouwgewassen			
Totaal	2000	2004	
	806,2	820,9	
<i>waarvan</i>			
Granen	198,9	195,8	
Peulvruchten	8,8	10,3	
Handelsgewassen	6,0	6,5	
Graszaad	22,0	25,3	
Consumptieaardappelen	87,4	72,6	
Pootaardappelen	41,8	39,3	
Zetmeelaardappelen	51,0	51,5	
Suikerbieten	111,0	97,7	
Groenvoedergewassen	211,9	230,5	
Groenbemestingsgewassen	2,6	20,4	
Uien	20,0	26,2	
Korrelmaïs	20,3	22,4	

Bron: CBS

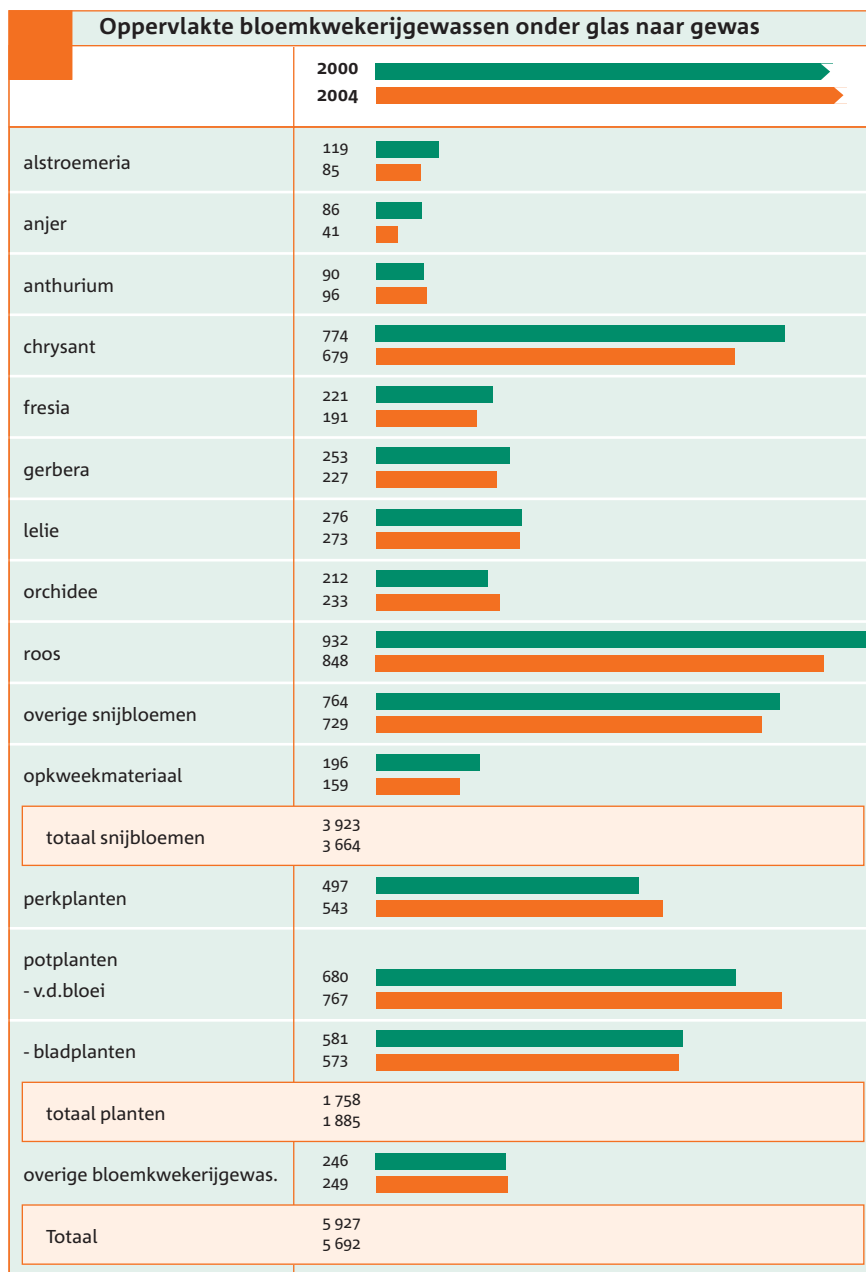

Bron: CBS

Gebruik van cultuurgrond (x 1000 ha)			
		1990	2004
Grasland		1096,5	983,7
Akkerbouwgewassen		799,4	820,9
Tuinbouw		103,8	112,7
- open grond		94,0	102,2
- glastuinbouw		9,8	10,5
set-aside ⁽¹⁾		5,9	7,5
Totaal		2005	1924

(1) 2003 incl. Snel groeiend timber

Bron: CBS

Bron: CBS

Gezinsinkomen uit bedrijf (gemiddeld per bedrijf)	
	2001 2002 2003 2004 ⁽¹⁾
Totaal land- en tuinbouw	40 000 31 000 37 000 28 000
Melkveebedrijven	51 000 43 000 35 000 34 000
Vleeskalverbedrijven met contractproductie	12 000 42 000 41 000 45 000
Varkensbedrijven	6000 -15 000 -8000 65 000
Fokvarkensbedrijven	11 000 -17 000 -13 000 66 000
Vleesvarkensbedrijven	-1000 -6000 -6000 46 000
Gesloten varkensbedrijven	9000 -26 000 -1000 86 000
Leghennenbedrijven	34 000 24 000 136 000 -128 000
Vleeskuikenbedrijven	54 000 -6000 -7000 -40 000
Akkerbouwbedrijven	47 000 14 000 42 000 2000

Bron: LEI Bedrijven-Informatienet

Gezinsinkomen uit bedrijf (gemiddeld per bedrijf)		
	2001 2002 2003 2004 ⁽¹⁾	
Glastuinbouwbedrijven, totaal	69 000	
	65 000	
	77 000	
	44 000	
Glastuinbouw: groentebedrijven	67 000	
	58 000	
	126 000	
	16 000	
Glastuinbouw: snijbloemenbedrijven	62 000	
	58 000	
	39 000	
	43 000	
Glastuinbouw: pot- en perkplantenbedrijven	87 000	
	92 000	
	80 000	
	75 000	
Champignonbedrijven	83 000	
	41 000	
	36 000	
	11 000	
Opengrondsgroentenbedrijven	78 000	
	34 000	
	26 000	
	-5 000	
Bloembollenbedrijven	147 000	
	43 000	
	31 000	
	30 000	
Fruitbedrijven	46 000	
	17 000	
	44 000	
	25 000	
Boomkwekerijbedrijven	58 000	
	54 000	
	70 000	
	60 000	

(1) Raming

Bron: LEI Bedrijven-Informatienet

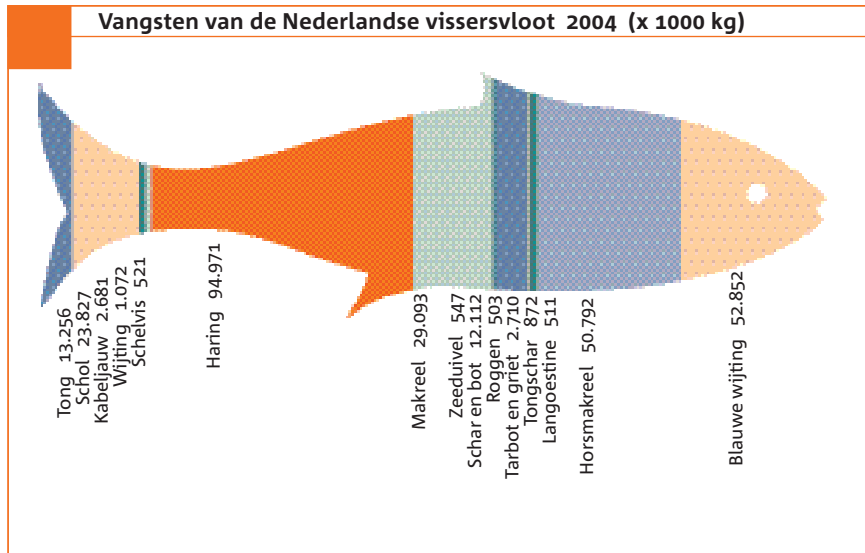

Visserij

De Nederlandse visserij staat de laatste jaren sterk in de belangstelling, ook bij non-gouvernementele organisaties, die hen beschuldigen van overbevissing en verstoring van het ecosysteem. Het vaststellen van de jaarlijks te vangen hoeveelheden vis is een taak voor de Europese Visserijraad. Deze bepaalt uiteindelijk welke hoeveelheden vis elke lidstaat van de EU mag vangen, na advies te hebben ingewonnen bij de ICES, de Internationale Raad voor het Onderzoek der Zee. Terwijl de bijdrage van de visserij aan het binnenlands product beperkt is, heeft Nederland de meest efficiënte vissersvloot van Europa en wellicht van de wereld. Het merendeel van de Europese vangstquota voor tong en schol mag door Nederlandse vissers worden opgevist.

Kenmerken van de Nederlandse vissersvloot 2003			
	Aantal schepen 	Bemanning 	Opbrengst (x mln. euro)
Kotters	374	1,656	252
Grote zeevisserij	17	613	143
Mosselcultuur	69	208	66
Overige kustvisserij	20	50	5
Totaal zee- en kustvisserij	480	2,527	446

Bron: LEI

Bron: Ministerie van LNV

Eind 2003 telde de Nederlandse vissersvloot nog 484 vissersschepen, met totaal 2.550 opvarenden. De schepen zijn in een aantal categorieën in te delen, afhankelijk van de soort van visserij die beoefend wordt. Met 374 schepen en 1.660 bemanningsleden is de kottervisserij de belangrijkste tak. Het deel van de Nederlandse vloot dat behoort tot de grote zeevisserij omvat 17 grote diepvriestrawlers tot ruim 140 meter lengte. Deze schepen worden door een rederij geëxploiteerd voor het vissen op pelagische soorten als haring, makreel, horsmakreel en blauwe wijting in zowel Europese als Afrikaanse wateren. De Europese Commissie onderhandelt ook met Afrikaanse landen, waaronder Mauritanië, over de te vangen hoeveelheden vis in hun wateren. Op de diepvriestrawlers vonden in 2003 circa 615 bemanningsleden emplooi.

Naast de kottervisserij en de grote zeevisserij kent Nederland ook nog een mosselcultuur en een oestervisserij. De twee genoemde sectoren omvatten circa 90 schepen waarop 280 mensen werk vinden.

Voedings- en genotsmiddelenindustrie

De verwerkende industrie maakt een belangrijk onderdeel uit van het agro-complex. Bijna 31% van de toegevoegde waarde wordt gegenereerd door de voedings- en genotmiddelenindustrie. Er zijn in totaal ongeveer 4.800 bedrijven actief, die werkgelegenheid bieden aan circa 140.000 personen. Door fusies en bedrijfsconcentraties neemt het aantal bedrijven langzaam maar gestaag af. De meeste werkgelegenheid bieden de grote bedrijven. Nederland telt relatief veel bedrijven met 100 en meer werknemers, namelijk 250. In deze bedrijven vinden 95.000 personen werk, dat is 68% van de totale werkgelegenheid. In 2003 werd door deze grote bedrijven een omzet behaald van 42,3 miljard euro. De Nederlandse voedings- en genotmiddelenindustrie is sterk exportgericht. Van de totale omzet wordt ruim 17 miljard euro (41%) in het buitenland behaald.

De voedings- en genotmiddelenindustrie is de grootste sector binnen de totale industrie, die in 2003 een omzet genereerde van circa 156 miljard euro. Eén op de vijf werknemers in de industrie heeft een baan in de voedings- en genotmiddelenindustrie. Deze bestaat uit een groot aantal bedrijfsgroepen en -subgroepen met ieder zijn eigen specifieke kenmerken. De bedrijfsgroep slachterijen en vleesverwerkende biedt de meeste werkgelegenheid, gevolgd door de zuivelindustrie. De margarine- en vettenindustrie genereert de meeste omzet, gevolgd door de zuivelindustrie en de slachterijen en vleesverwerkende industrie. Het fusie- en concentratieproces is in de zuivelindustrie het verst doorgevoerd. In 2003 waren er in Nederland nog maar 15 zuivelondernemingen. Deze boden in dat jaar werkgelegenheid aan ruim 11.000 personen, terwijl de omzet van deze bedrijven een omvang had van ruim 5,5 miljard euro.

Kengetallen van de voedings- en genotmiddelenindustrie in Nederland 2003

	 Bedrijven met > 100 werknemers	 Werkzame personen (x 1.000)	 Netto omzet (mln. euro)
Slachterijen en vleesverwerkende industrie	60	18,5	4952
Slachterijen (excl. pluimvee-)	20	5,5	2502
Pluimveeslachterijen	15	3,0	648
Vleesverwerking	25	10,0	1802
Visverwerkende industrie	10	1,8	339
Zuivelindustrie	15	11,2	5534
Groente- en fruitverwerkende industrie	25	9,0	2631
Margarine- en vettenindustrie	10	2,3	5702
Meelindustrie	5	3,6	1532
Diervoederindustrie	20	4,9	2585
Brood-, banket-, biscuitfabrieken e.d.	50	12,3	1567
Cacaoboonverwerkende industrie	10	5,4	3125
Drankenindustrie	15	8,5	3731
Tabaksindustrie	10	4,8	3384
Overige voedings- en genotmiddelen-industrie	20	12,6	7242
Totaal voedings- en genotmiddelen-industrie	250	94,9	42 324
Totale industrie	1455	473,3	155 516
Aandeel (%) van V&G-industrie	17,2	20,0	27,2

Bron: CBS

Lijst van de tien grootste voedsel-multinationals, 2004			
	Wereldwijde omzet (mln. euro)	Aantal werknemers	Producten
1. Unilever	40 366	234 000	Food en non-food
2. Heineken	10 005	61 732	Bier
3. Sovion	5918	13 655	Slachterijen en vleesverwerkers
3. Friesland Foods	4449	17 580	Zuivel
4. Nutreco	3858	12 541	Diervoeder, visvoer en pluimveevlees
5. Campina	3559	7099	Zuivel
6. CSM	3475	13 242	Suiker, bakkerijbenodigdheden biochemische producten
7. Wessanen	2120	8950	Natuur en gezondheidsvoeding en andere voedingsproducten
8. Numico	1702	14 000	Babyvoeding en klinisch voedsel
9. Provimi	1580	8000	Diervoeder
10. Cosun	1317	3993	Natuurlijke ingrediënten en voedingsmiddelen

Bron: Jaarverslagen

De Nederlandse verwerkende industrie bestaat uit een scala van bedrijven die zich bezighouden met de productie en afzet van voedings- en genotmiddelen. Veel bedrijven zijn onderdeel van een multinational. Nederland telt diverse grote multinationale ondernemingen, waarvan een aantal op diverse continenten actief is. Daar nemen zij met hun producten veelal vooraanstaande marktposities in al dan niet door samenwerking met partners over de grens of het verplaatsen van activiteiten naar het buitenland. Dit type activiteiten geldt voor zowel multinationals als MKB-bedrijven. De grotere bedrijven zijn vooral leidend waar het investeringen in het buitenland betreft. De Nederlandse Voedings- en Genotmiddelenindustrie investeerde in 2003 voor bijna 27 miljard euro in het buitenland, waarvan ruim 22 miljard euro buiten de EU (De Nederlandsche Bank, 2005).

Groothandel en agrologistiek

Nederland heeft van oudsher door zijn ligging voor import van overzee en export naar het Europese achterland, een coördinerende functie opgebouwd in de handelsstromen van landbouwproducten en voedingsmiddelen. Zo is Rotterdam bijvoorbeeld de grootste importhaven voor groente, fruit en plantaardige olie in de EU en is Amsterdam 's werelds belangrijkste overslagplaats voor cacao. Tegelijkertijd hebben land- en tuinbouw en voedingsmiddelenindustrie (agrosector) in eigen land zich sterk ontwikkeld. Door die combinatie heeft de Nederlandse groothandel in agroproducten zich sterk kunnen ontplooiën.

Kengetallen van de groothandel in agroproducten, 2002			
	Totaal aantal bedrijven 	Werkzame personen 	Netto omzet (mln. euro)
Totaal groothandel agroproducten	11 460	127 600	72 205
<i>Waarvan:</i>			
Granen, zaden en veevoeder	1.205	10.300	9 140
Bloemen en planten	2325	23 700	8 300
Dieren, huiden, leder en ruwe tabak	1380	4500	4940
Aardappelen, groenten en fruit	1180	17 300	10 510
Voedings- en genotmiddelen alg. assortiment	1135	24 800	12 200
Groothandel in overige voedings- en genotmiddelen	4235	47 000	27 115

Bron: CBS

In 2002 bood deze bedrijfstak aan zo'n 128.000 mensen werk. De omzet bedroeg in dat jaar ruim 72 miljard euro, waarvan bijna 35%, ofwel 25 miljard euro werd behaald in het buitenland. De groothandel kon zich mede ontplooien door een efficiënte transportsector en een adequate fysieke infrastructuur met zeehavens, luchthavens, binnenwateren en wegen. Het overgrote deel van de agroproducten - van bijvoorbeeld veevoederfabriek naar boerderij, van boerderij/tuinderij naar veiling, handel of verwerker en daarvandaan naar afnemers in binnen- en buitenland - wordt over de weg vervoerd; zo vervoert één op de drie vrachtauto's agroproducten.

De binnenvaart verzorgt een deel van de aanvoer van grondstoffen en halffabrikaten naar fabrieken en in sommige gevallen ook de afvoer van eindproducten. Met de forse toename van het wegverkeer zijn er diverse knelpunten in de bereikbaarheid van productie-, distributie- en detailhandelslocaties. Bedrijfsleven en overheid entameren al dan niet gezamenlijk initiatieven om knelpunten weg te nemen, bijv. door bevordering van intermodaal vervoer en verdere clustering van productie- en distributieactiviteiten.

Detailhandel en horeca (foodservice)

De Nederlandse consument geeft gemiddeld circa 14,5% van zijn inkomen uit aan voedings- en genotmiddelen. Het merendeel van de voedings- en genotmiddelen wordt verkocht via de 5.600 supermarkten die Nederland in 2002 telde. Het aandeel van de supermarkten in de totale verkopen in het detailhandelskanaal bedroeg in dat jaar bijna 82%. Hierbij ging het om een bedrag van bijna 24 miljard euro. De specialzaken, zoals de groenteboer, de slager en de poelier, verliezen steeds meer terrein. In 2002 bedroeg hun gezamenlijke omzet ruim 5 miljard euro, verdeeld over 11.800 winkels.

Er zijn in Nederland meerdere detailhandelsorganisaties actief. Het merendeel heeft een landelijke dekking. Daarnaast zijn er ketens die uitsluitend regionaal opereren. De drie grootste detailhandelsorganisaties hebben een aandeel van circa 60%.

Evenals in vele andere landen neemt het consumeren van voedingsmiddelen en dranken buitenshuis gestaag toe; de zogenoemde foodservicemarkt. In 2003 waren er meer dan 37.000 outlets, zoals restaurants, cafetaria's, ijssalons, hotels, cafés en kantines e.d. In deze outlets besteedden de consumenten in 2003 zo'n 12 miljard euro aan voornamelijk voedsel en drank. Naar verwachting zal het buitenhuishoudelijk verbruik verder toenemen.

Kengetallen van de detailhandel in voedings- en genotmiddelen in Nederland, 2002			
	Winkels (x 1000) 	Werkzame personen (x 1000 fte) 	omzet (mrd. euro)
Winkels in voedings- en genotmiddelen (totaal)	17,4	148,5	29,1
Supermarkten	5,6	107,7	23,8
Zelfstandigen (speciaalzaken)	11,8	40,8	5,2
- Aardappelen, groenten en fruit	1,7	5,5	0,6
- Vlees en vleeswaren	3,2	14,2	1,4
- Wild en gevogelte	0,3	0,8	0,1
- Vis	0,7	2,2	0,2
- Chocolade en suikerwerk	0,6	1,4	0,1
- Dranken	1,6	4,2	1,1
- Tabaksproducten	1,3	3,6	0,8
- Kaas	0,6	1,9	0,2
- Reformartikelen	0,4	1,7	0,2
- Overige	1,4	5,3	0,6

Bron: CBS

Biologisch

In 2004 kocht de Nederlandse consument voor 420 miljoen euro aan biologische producten. Dat is ongeveer 1,5% van zijn totale bestedingen aan voedings- en genotmiddelen. De supermarkten hebben het grootste aandeel (46%) in de verkoop van biologische producten, gevolgd door de natuurvoedingswinkels (41%). Andere belangrijke verkoopkanalen van biologische producten zijn markten, horeca, catering en boerderijen met verkoop aan huis. Van de 5.200 boerderijwinkels zijn er ongeveer 300 die biologische producten verkopen. De meest verkochte biologische producten waren in 2004 aardappelen, groenten en fruit (27%), zuivelproducten (18%) en vlees (13%).

Onderwijs, voorlichting en onderzoek

De agrosector is van wezenlijke betekenis voor de Nederlandse economie en cultuur. Kennis was en is daarbij steeds een van de middelen om de noodzakelijke vernieuwing binnen de sector te stimuleren. Om de Nederlandse agrosector ook in de toekomst succesvol en concurrerend te laten opereren is een adequate kennisinfrastructuur ontwikkeld, die continu wordt vernieuwd. De publieke kennisinfrastructuur kent een duidelijk zwaartepunt in het Wageningen University and Research Centre (WUR), waar het leeuwendeel van het fundamenteel en toegepast onderzoek plaatsvindt. In Wageningen zitten naast het WUR ook de toegepaste instituten TNO Voeding, RIVM, A&F, NIZO (Ede), RIKILT, Wageningen Centre for Food Science (WCFS) en de Voedsel- en Warenautoriteit. Verder hebben een aantal agrofoodbedrijven hun onderzoeksactiviteiten rondom Wageningen geconcentreerd. Maar er vindt ook buiten Wageningen relevant onderzoek en onderwijs plaats, bijvoorbeeld op de Universiteit Maastricht (het Nutrition and Toxicology Research Institute Maastricht), de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden, de Erasmus Universiteit Rotterdam (consumentenwetenschappen) en op de Technische Universiteiten van Eindhoven en Delft.

Voor de komende jaren wordt een ontwikkeling verwacht naar meer innovatieve voedselproducten, zoals functional foods (voedingsmiddelen met toegevoegde, gezondheidsbevorderende waarde). Nederland heeft een goede kennisinfrastructuur op gebied van functionele voeding en nutraceuticals. Een voorbeeld is het WCFS, een toonaangevend internationaal georiënteerde Nederlands topinstituut op gebied van voedingsmiddelen, waarin overheid, bedrijfsleven en verschillende onderzoeksinstituten participeren. WCFS maakt deel uit van nationale en internationale netwerken, zoals het Kluyster Centre for Genomics of Industrial Fermentation en het Innovative Cluster Nutrigenomics.

4 Overheidsbeleid

- Overheidsbeleid
- Meer interessante feiten over Nederland

In de toekomstvisie 'Kiezen voor landbouw' benadrukt de Nederlandse overheid dat zij vertrouwen heeft in de toekomst van de agrosector en dat ondernemerschap hierin de bepalende factor is. De Nederlandse overheid heeft een agrosector voor ogen die een belangrijke drager is van de economie en van de leefbaarheid van het platteland. Duurzame ontwikkeling is richtsnoer bij het te voeren beleid, waarbij voortdurend moet worden gezocht naar een goede balans tussen de drie dimensies van het begrip maatschappelijk verantwoord ondernemen: people, planet en profit. Het ministerie van LNV heeft op zijn beleidsterreinen te maken met ingrijpende maatschappelijke veranderingen. Voorbeelden daarvan zijn de toegenomen aandacht voor voedsel en voedselveiligheid, milieu- en welzijnsproblemen, het gebruik van de groene ruimte en de gewijzigde opvattingen over de rol en betekenis van de landbouw in de samenleving. Deze ontwikkelingen nopen in verschillende sectoren en ketens (de intensieve veehouderij, de glastuinbouw en de melkveehouderij) tot soms ingrijpende aanpassingen. De overheid stimuleert de benodigde veranderingen, maar vraagt ondernemers en sectoren om zelf hun verantwoordelijkheid te nemen.

Speerpunten voor het overheidsbeleid voor de agrosector

Vitale, duurzame land- en tuinbouw: een agrosector die voldoet aan maatschappelijke randvoorwaarden en eisen, een gevarieerd en divers karakter heeft, meerdere functies vervult, daardoor bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van ons land en internationaal concurrerend is;

Voedselkwaliteit: voedsel dat goed, gezond en veilig is, waarvan de kwaliteit gegarandeerd is, dat tegemoetkomt aan de uiteenlopende eisen van de consument en het resultaat is van goed functionerende ketens van bedrijven;

Kennis en innovatie: ontwikkeling van een kennisinfrastructuur die bijdraagt aan het benutten van kansen, o.a. via innovaties. De overheid heeft daartoe bijvoorbeeld een Innovatieplatform ingesteld en extra middelen voor kennis en innovatie ter beschikking gesteld;

Oog voor de internationale context: op orde brengen van randvoorwaarden voor internationale handel, versterken van kennis- en innovatievermogen, terugdringen van informele transactiekosten en bevorderen van duurzame ontwikkeling. Nederland ondersteunt de liberalisering van de wereldhandel en de hervorming van het EU-landbouwbeleid;

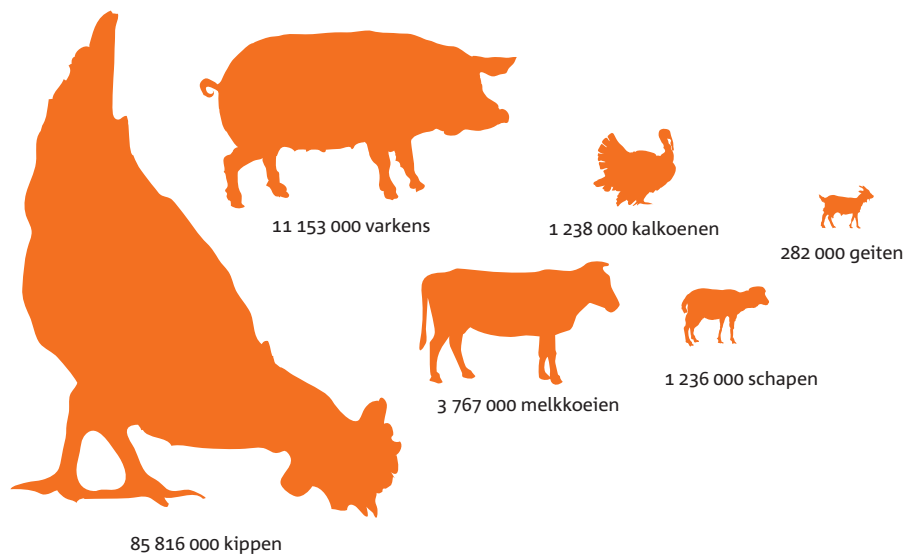
Agrospecifiek ondernemersklimaat: de overheidsinzet voor minder regels, oplossen van knelpunten en eenvoudiger beleid zal zijn uitwerking krijgen in harmoniseren van normen en eisen, verbeteren van logistieke processen bij in- en uitvoer, het één loket-principe en het oplossen van agrologistieke knelpunten.

Meer interessante feiten over Nederland

- Minder dan 3,5% van de Nederlandse beroepsbevolking is werkzaam in de landbouw
- Een kwart van Nederland ligt onder de zeespiegel
- Nederland beslaat 0,008% van het totale wereldoppervlak
- Nederland is één van de stichters van de EU en één van de motoren achter het formuleren van een Europees voedselveiligheidsbeleid
- Nederland is de derde grootste exporteur van landbouw producten Nederland is het internationaal handelscentrum voor sierteelt
- In 1887 werd in Nederland de 1e tuinbouwveiling ter wereld geopend
- Nederland is de grootste leverancier van aardappelen en aardappelproducten op de Europese markt

- In 2003 bedroeg de gemiddelde hoeveel melk van een zwartbonte koe 8343 liter met 4,33% vet en 3,43 % eiwit
- In 2004 bestond de Nederlandse veestapel uit:

Websites

Overheden

Centraal Bureau voor de Statistiek	www.cbs.nl
De Nederlandsche Bank	www.dnb.nl
Europese Unie	www.europa.eu.int
Ministerie van Buitenlandse Zaken	www.minbuza.nl
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	www.minlnv.nl

Onderzoek

A&F	www.agrotechnologyandfood.wur.nl
Erasmus Universiteit Rotterdam	www.eur.nl
Innovative Cluster Nutrigenomics	www.genomics.nl
Landbouw-Economisch Instituut	www.lei.nl
Nutrition and Toxicology Research Institute Maastricht (NUTRIM)	www.nutrim.unimaas.nl
Kluyver Centre for Genomics of Industrial Fermentation	www.kluyvercentre.nl
NIZO Food Research	www.nizo.com
Rijksuniversiteit Groningen	www.rug.nl
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	www.rivm.nl
RIKILT-Institute of Food Safety	www.rikilt.wageningen-ur.nl
Technische Universiteit Delft	www.tudelft.nl
Technische Universiteit Eindhoven	http://w3.tm.tue.nl/nl
TNO-voeding	www.voeding.tno.nl
Universiteit Leiden	www.leidenuniv.nl
Voedsel- en Waren Autoriteit	www.vwa.nl
Wageningen Centre for Foods Sciences	www.wcfs.nl
Wageningen-UR	www.wageningen-ur.nl

Collectief bedrijfsleven

Hoofdproductschap Akkerbouw	www.hpa.nl
Productschap Dranken	www.productschapdranken.nl
Product Boards for Livestock, Meat and Eggs	http://bedrijfsnet.pve.agro.nl
Product Board for Margarine, Fats and Oils	www.mvo.nl
Productschap Tuinbouw	www.tuinbouw.nl
Productschap Vis	www.pvis.nl
Productschap Zuivel	www.prodzuivel.nl

Promotie

Agency for International Business and
Cooperation (EVD)

www.hollandtrade.com

Centre for the Promotion of Imports from
developing countries (CBI)

www.cbi.nl

Internationaal Bloembollencentrum

www.bulbsonline.org

Ministerie van LNV,

Directie Industrie en Handel

www.agriculturefromholland.com

www.FoodfromHolland.nl

Netherlands Foreign investment agency

www.nfia.nl

Plantum

www.plantum.nl

Port of Rotterdam

www.portofrotterdam.com
